

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-21>

УДК 373.21

Покотило О.А., Волинець Ю.О.
Київський університет імені Бориса Грінченка

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розкрито терміни «дитяче конструювання» та «комунікативна компетентність». Описано особливості процесу дитячого конструювання у старшому дошкільному віці в умовах дитячого дошкільного закладу. Схарактеризовані особливості створення умов для розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Висвітлено процес дитячого конструювання, як спосіб розвитку комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Детально схарактеризовані всі кроки проведення педагогічного експерименту, його перебіг та кінцевий результат. Містить діагностику комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку, відповідно складені діагностичні карти. Детально описано авторську новаторську перспективну розробку – сайт, його мету, завдання та методичне наповнення. Сплановано подальші дії щодо вирішення даного питання.

Ключові слова: старший дошкільний вік, розвиток комунікативної компетентності, дитяче конструювання, конструктивно-будівельна діяльність дітей, гра.

Pokotylo Oksana, Volynets Yuliya
Kyiv University named after Boris Grinchenko

DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF SENIOR PRESCHOOL CHILDREN IN THE PROCESS OF CONSTRUCTIVE ACTIVITY

Summary. The article examines the issue of the formation of the communicative competence of older preschool children in the process of constructive activity, the importance of speech development of older preschoolers, as well as the need of older preschool children to communicate with peers and surrounding adults. The terms "child construction" and "communicative competence" are characterized. The knowledge and skills of the communicative competence of a child of older preschool age, which should be formed by the time he graduates from a preschool education institution, are characterized. The development of the communicative competence of older preschool children is considered as the active inclusion of the preschooler in group communicative interaction with peers, as well as the enrichment of the child's experience in the process of communicating with an adult, which contributes to the formation of communicative readiness for further socialization. The role of the educator in the organization of constructive activities of older preschool children is described. Pedagogical conditions for initiating older preschoolers to the process of constructive activity are identified. The peculiarities of the process of children's construction in older preschool age in the conditions of a children's preschool institution are characterized. Features of creating conditions for the development of communicative competence of older preschool children are characterized. The process of children's construction as a way of developing the communicative competence of older preschool children is highlighted. All stages of conducting a pedagogical experiment to study the development of communicative competence of older preschool children in the process of constructive activity are described in detail. The course and final result of our research are highlighted. Contains diagnostics of communicative competence of children of older preschool age, accordingly compiled diagnostic cards. The innovative perspective development of the author is described in detail – the site, its purpose, tasks and methodical content. Further actions to resolve this issue are planned.

Keywords: senior preschool age, development of communicative competence, construction of children's design, constructive construction activity of children, game.

Постановка проблеми. Під час процесу конструювання дітей старшого дошкільного віку відбувається розвиток комунікативної компетентності. Діти в ході такої активної діяльності граються та навчаються, взаємодіють та спілкуються, використовуючи при цьому вербальні та невербальні засоби мовлення. На жаль, досить велика кількість практикуючих педагогів дітей дошкільного віку недооцінюють цей спосіб, як засіб розвитку комунікативної компетентності. Тому важливо наочно обґрунтувати важливість, дієвість та результативність даної дитячої активності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методичні засади формування в дітей старшого дошкільного віку комунікативної компетенції розкриті в працях вітчизняних науковців А. Богуш, Л. Артемової, Т. Пантюк, Н. Бібік, М. Вашуленка, Т. Піроженко, А. Запорожця, О. Ко-

нонко, Л. Калмикової, Н. Лисенко, Т. Поніманської та зарубіжні К. Менг, Б. Крафт та інші.

Проблематику організації конструктивної діяльності дітей дошкільного віку досліджували такі зарубіжні фахівці, як: Ф. Баррон, К. Роджерс, А. Біне, Д. Гілфорд, Д. Томсон, А. Маслоу, Ч. Спірмен. Та вітчизняні: Л. Артемова, Я. Пономарьов, В. Моляко, Я. Шубінський, К. Щербакова та вітчизняні сучасні вчені В. Горбатих, А. Давидчук, В. Нечаева, Л. Парамонова.

Мета статті полягає в описі педагогічного експерименту розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі конструктивної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку, з одного боку являється, активним включенням дитини дошкільного віку в групову комунікативну взаємо-

дію з однолітками, а з іншого – збагаченням досвіду дитини в процесі спілкування з дорослим, що сприяє формуванню комунікативної готовності до подальшої її соціалізації. Задля реалізації завдання розвитку комунікативної компетентності у дитини дошкільного віку маємо дотримуватися певних умов: створення позитивного настрою у малюка, відчуття його причетності до діяльності, задоволення від процесу комунікації. Вихователь має здебільшого виступає організатором та ініціатором такого процесу, створюючи особливі умови для ініціативи малюка [1, с. 25]. Одним з таких способів ініціювання дітей до комунікації є дитяче конструювання. Ініціювання до конструктивної діяльності відбувається за умов наявності правильного облаштованого в групі осередка для конструювання, що зумовлює вільний доступ дитини до будівельних матеріалів та відповідне місце, де можна експериментувати та конструювати, а також не менш важлива систематична освітня взаємодія та розвиток у дітей конструктивних умінь та навичок.

Конструювання – це продуктивний вид дитячої діяльності, в процесі якої діти створюють конструкцію, комунікують між собою, та разом обіграють створену модель. Процес конструювання для дітей є веселою грою, в процесі якої вона отримує емоційне задоволення від створення споруди, та ще більше емоцій від процесу обігравання. В процесі конструктивно-будівельних ігор діти засвоюють комунікативний етикет. В своєму мовленні вони використовують слова ввічливості (будь ласка, дякую тощо), навчаються просити про допомогу та надавати її іншим. Також, діти дошкільного віку вчатья висловлювати власні ідеї та задуми, вислуховувати наміри інших, говорити по черзі, уважно слухаючи та не перебиваючи співрозмовника, приймати спільне рішення щодо створення конструкції та разом гратися з створеною конструкцією [4; 5].

Для перевірки результативності розвитку комунікативної компетентності нами було проведе-

но дослідження у вигляді педагогічного експерименту. Першим етапом нашого дослідження було проведено анкетування педагогів. Воно дало нам змогу зрозуміти, що вихователі мають певні знання про процес дитячого конструювання, як спосіб розвитку комунікативної компетентності. На жаль, ці знання та вміння є базовими для використання в освітньому процесі, і потребують глибшого вивчення та розгляду.

Нами було вивчено та проаналізовано документацію вихователів ЗДО, і ми прийшли до висновку, що педагоги ведуть її відповідно до програмових вимог. Вони планують роботу щодо формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку під час освітньої взаємодії з конструктивної діяльності та під час проведення індивідуальної роботи.

Також було виокремлено певні недоліки у плануванні, а саме те що педагоги дошкільної освіти зазнають значних труднощів у плануванні інших видів діяльності впродовж дня. А отже, не повністю використовують можливість розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку з допомогою конструктора. Педагоги не мають у власному творчому доробку різних форм освітньої взаємодії з використанням будівельного матеріалу.

Наступним кроком педагогічного дослідження було проведено діагностику дітей старшого дошкільного віку, виявлення рівня сформованості комунікативної компетентності, а результати нами зафіксовані в діагностичні карти. Аналіз та оцінювання дітей старшого дошкільного віку здійснювалося за такими параметрами: емоційно-ціннісне ставлення, сформованість знань та навичок.

До вимог Державного стандарту дошкільної освіти нами була розроблена діагностична карта, де у якості критеріїв оцінки рівня комунікативної компетентності використовувалася 2-бальна система, де 2 – найвищий бал, тобто дитина повністю володіє навичкою та використовує її

Таблиця 1

Діагностична карта розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку

ім'я дитини	виявляє інтерес до спілк. з однол.	Емоційно-ціннісне ставлення			Сформованість знань			Навички			
		намагаєт. не конфліктувати	узгоджує свої дії з навколишні.	цінує гарні стосунки з оточ.	знає та володіє етикетними комунік. формул.	використ. різні форми мовлен.	вик. різні форми зверн. і реплік	викор. вербальні та неверб. засоби мовлення	вільно й невимушено вступ. в розмову	Викорис. різні форми мовлен. висловлюов.	Загальна кількість балів
Руслан	2	2	1	1	1	2	1	2	2	2	16
Олена	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	19
Роман	1	1	0	1	2	1	1	1	0	1	9
Лев	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
Поліна	0	1	1	1	2	1	1	1	2	1	11
Олександр	1	0	1	1	0	1	0	1	0	1	6
Людмила	1	0	0	1	1	1	0	1	1	0	6
Михайло	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1	17
Григорій	0	1	1	0	1	1	1	0	1	1	7
Каріна	1	0	1	0	1	0	0	1	0	1	5

Загальна кількість балів/Прізвище та ім'я дитини

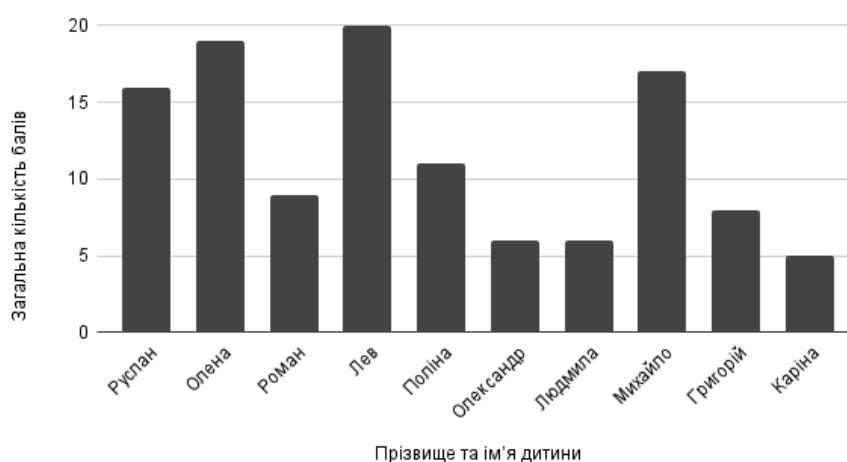

Рис. 1. Діаграма рівня розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку

Джерело: розроблено авторами

в процесі комунікації 1 – дитина має базові знання та навички щодо правил комунікації, а 0 – найнижчий, дитина не вміє комунікувати з однолітками та дорослими [2].

Відповідно було визначено рівні сформованості комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку: високий, середній, низький.

1. Високий: сформовані стійкі мотиви до спілкування з дорослими і однолітками, досить часто контактує, виявляє ініціативу, активно взаємодіє з навколишніми людьми, це виявляється у формах емоційно-особистісного, ситуативного та поза ситуативного спілкування; володіє вербальними та невербальними засобами мовлення; знає та використовує ввічливі слова в власному мовленні для взаємодії; вміє вести діалог та монолог; мовлення зв'язне, логічне та чітке; наявність творчих розповідей (20-15 балів).

2. Середній: ситуативні прояви особистісних, ділових, пізнавальних мотивів спілкування з дорослими та однолітками, які не стали стійкими, відсутня особистісна ініціатива під час мовленнєвої взаємодії; відсутність активності в комунікації; знає ввічливі форми встановлення контакту, але нехтування ними; помилки в оцінюванні просторово-часових характеристик і діючих осіб у комунікації; бідність лексики, неправильність граматичних і звукових утворень, що використовуються для встановлення взаєморозуміння в мовному спілкуванні; відсутність зменшувальних суфіксів, звертань, відповідних інтонацій, тону, темпу, сили голосу; одноманітність побудов і форм мовленнєвих висловлювань; розповідь (монолог) тільки щодо наочно-образної ситуації спілкування; несформованість елементів творчої уяви, фантазії, прогнозування; невміння виходити за межі наочної ситуації (14-7 балів).

3. Низький: несформовані мотиви до спілкування з дорослими і однолітками; труднощі вступу в контакт; комунікативно-мовленнєві дії без урахування контексту ситуації – недоречне спілкування; безініціативність у веденні діалогу; невміння використовувати невербальні засоби мов-

лення; складнощі у веденні діалогу та полілогу; низькі мовні характеристики (бідність лексики, невиразність звукового мовлення, граматична неправильність); однотипність побудови фраз, відсутність творчої розповіді (7-0 балів).

Отже, як ми можемо спостерігати, що в чотирьох дітей є досить високо розвинена комунікативна компетентність, у трьох вона на середньому рівні, та ще в трьох на досить низькому рівні.

Після діагностики вихователям було запропоновано відвідати семінар-практикум, щодо розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі конструювання. А також педагогам було запропоновано для використання матеріалів з сайту в освітній діяльності з дітьми.

Сайт розроблений для педагогів та батьків дітей старшого дошкільного віку. У структурі сайту є шість розділів, а саме: головна сторінка, ранкове коло, руханки, освітня діяльність, корисна інформація та коментарі. На головній сторінці, відбувається заочне знайомство з автором сайту, прописані мета та завдання сайту. Розділ «Ранкове коло» містить приклади віршів для проведення відповідної діяльності. «Руханки» містить

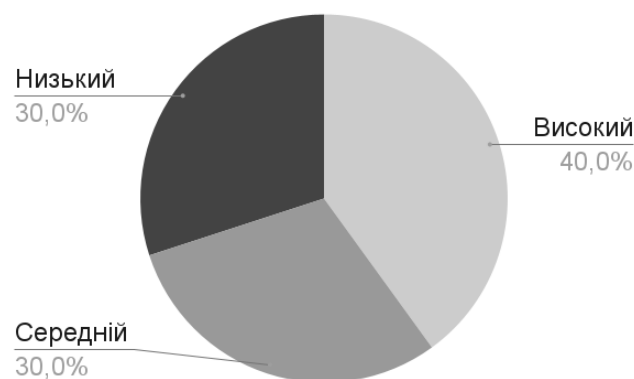

Рис. 2. Секторна діаграма рівня розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку

Джерело: розроблено авторами

Діагностична карта розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку

ім'я дитини	виявляє інтерес до спілк. з однол.	Емоційно-ціннісне ставлення			Сформованість знань			Навички			Загальна кількість балів
		намагаєт. не конфліктувати	узгоджує свої дії з навколишні.	цінує гарні стосунки з оточ.	знає та володіє етикетними комунік. формул.	використ. різні форми мовлен.	вик. різні форми зверн. і реплік	викор. вербальні та неверб. засоби мовлення	вільно й невимушено вступ. в розмову	Викорис. різні форми мовлен. висловлюв.	
Руслан	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	19
Олена	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	19
Роман	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	12
Лев	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
Поліна	1	2	1	2	2	1	1	1	2	2	15
Олександр	2	1	2	1	1	2	0	1	0	1	11
Людмила	1	1	1	1	2	1	0	1	1	0	9
Михайло	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1	17
Григорій	1	2	2	2	1	1	2	1	2	2	15
Каріна	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	9

Загальна кількість балів/Прізвище та ім'я дитини

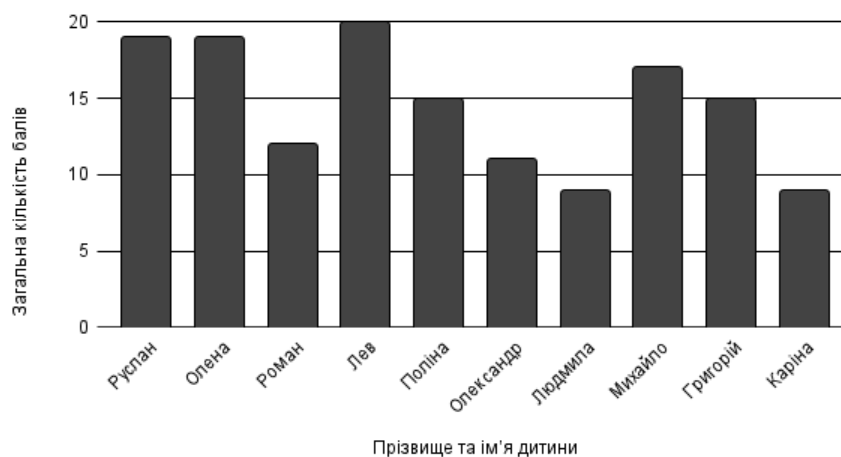

Рис. 3. Рівень розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку

Джерело: розроблено авторам

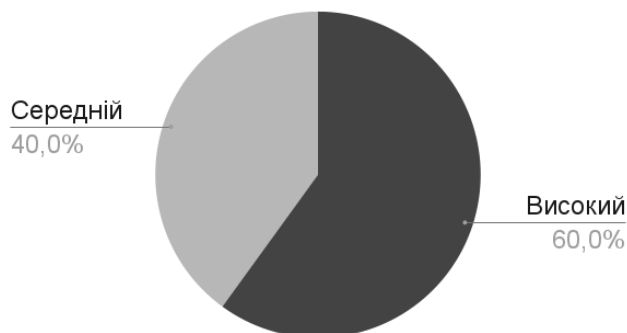

Рис. 4. Секторна діаграма рівня розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку

Джерело: розроблено авторами

віршовані руханки для дітей старшого дошкільного віку. Наступний розділ «Освітня діяльність» містить орієнтовані плани-конспектів занять. У рубриці «Корисна інформація» розміщено поради щодо організації конструктивної діяльності. А також «Коментарі», де можна отримати зворотній зв'язок від читачів сайту [3].

Після впровадження магістерського продукту, сайту, було знову проведено спостереження, а вихідні дані зафіксовано в таблиці 2.

Отже, як ми бачимо, після активного використання сайту для допомоги вихователям, показники розвитку комунікативної компетентності виростили. Високий рівень у п'ятьох дошкільнят, середній уже в чотирьох, а низький і взагалі відсутній.

Для контрольного зрізу нами проведено діагностику в контрольній групі дітей старшого до-

Таблиця 3

Діагностична карта розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку

ім'я дитини	виявляє інтерес до спілк. з однол.	Емоційно-ціннісне ставлення			Сформованість знань			Навички			
		намагаєт. не конфліктувати	узгоджує свої дії з навколишні.	цінує гарні стосунки з оточ.	знає та володіє етикетними комунік.формул.	використ. різні форми мовлен.	вик. різні форми зверн. і реплік	викор. вербальні та неверб. засоби мовлення	вільно й невимушено вступ. в розмову	Викорис. різні форми мовлен. висловлюв.	Загальна кількість балів
Богдан	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2	17
Ірина	1	1	0	1	1	1	1	1	2	1	10
Леонід	1	2	1	2	2	1	2	1	1	2	15
Поліна	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	16
Галина	1	1	1	0	1	0	1	0	1	1	7
Наталя	2	1	2	1	1	1	1	1	2	1	13
Віктор	1	2	1	1	1	1	1	1	1	0	10
Тетяна	1	0	0	1	0	1	0	0	1	1	5
Лев	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	13
Олександр	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	19
Сергій	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	9
Дар'я	1	1	1	1	0	0	1	1	1	0	7
Олександр	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	11
Катерина	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	5

Загальна кількість балів/Прізвище та ім'я дитини

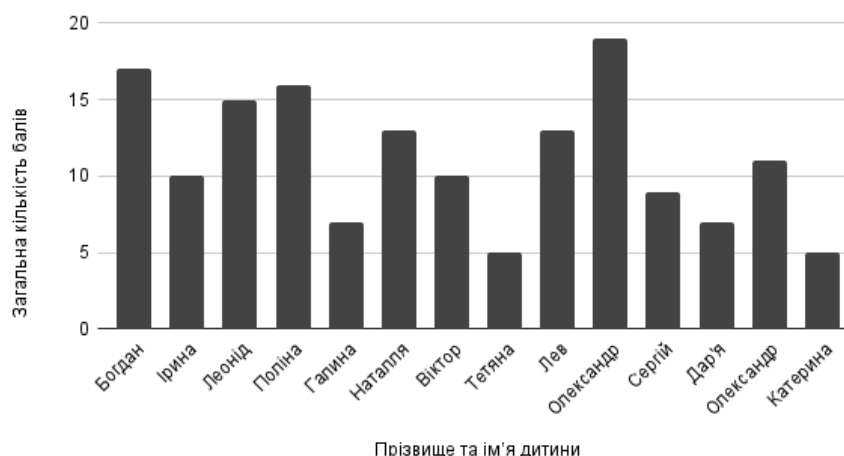

Рис. 5. Діаграма рівня розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку

Джерело: розроблено авторами

шкільного віку, де вихователі не ознайомлені з сайтом та з якими не проводилися цікаві форми роботи щодо розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Отже, як ми можемо спостерігати що в групі переважає середній рівень розвитку комунікативної компетентності, і лише 28% дітей (тобто, 4 дитини) має високий рівень, що значно менше на відмінно з першою групою. Низький рівень має 14,3 % дітей, а в попередній групі взагалі відсутній.

Висновки. Дані проведеного експериментального дослідження з розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі конструювання показує високі результати. Процес конструювання покращує емоційно-ціннісне ставлення до процесу спілкування з навколишніми людьми, формує знання та навички

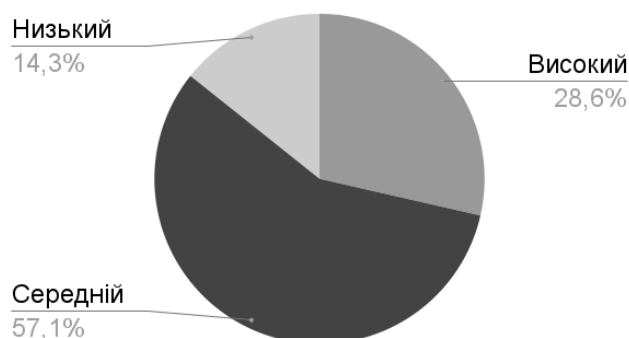

Рис. 6. Секторна діаграма рівня розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку

Джерело: розроблено авторами

правильного ведення діалогу та полілогу з використанням вербальних та невербальних засобів мовлення. Також сприяє виникненню ініціативи до вступу у розмову та зменшує емоційне напруження усіх учасників конструктивно-будівельної

діяльності. В подальшій нашій діяльності планується розширення та доповнення сайту «Граї, конструй, твори» методичними матеріалами для використання їх вихователями у освітній взаємодії з дітьми старшого дошкільного віку.

Список літератури:

1. Баранець І.В. Формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією : дис. ... докт. філос. Київ, 2022. С. 309. URL: https://ispukr.org.ua/articles/21/Дис_Баранець_І_В_.pdf (дата звернення: 16.10.2023).
2. Державний стандарт дошкільної освіти / під керівництвом Т.О. Піроженко. Київ : Видавництво, 2021. 26 с.
3. Граї, конструй, твори. URL: <https://sites.google.com/kubg.edu.ua/gray/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0> (дата звернення: 16.10.2023).
4. Котелянець Ю.С. Особливості конструювання дітей дошкільного віку. *Topical issues of the development of modern science*. Софія, 2020. С. 263–272. URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/03/TOPICAL-ISSUES-OF-THE-DEVELOPMENT-OF-MODERN-SCIENCE_11-13.03.20.pdf#page=263 (дата звернення: 16.10.2023).
5. Покотило О.А., Волинець Ю.О., Розвиток комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі конструктивної діяльності: теоретичний аспект. *Pedagogy Science, Modern Trends and Society*. Bilbao, Spain, 2023. С. 119–123. URL: <https://docs.google.com/document/d/14P0TGYokbOZlzoJ6BUH7JT-qSqwyQDSBfthE-GW855Q/edit?usp=sharing> (дата звернення: 16.10.2023).

References:

1. Baranets I.V. (2022) Formuvannya komunikativnoi kompetentnosti u ditei starshoho doshkilnoho viku iz motornoiu alaliieiu [Formation of communicative competence in older preschool children with motor alalia]: dys. ... dokt. filos. Kyiv. (in Ukrainian)
2. Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity (2021) [State standard of preschool education] / pid kerivnytstvom T.O. Pirozhenko. Kyiv: Vydavnytstvo, 26 p.
3. Hrai, konstruiui, tvory [Play, construct, create]. Available at: <https://sites.google.com/kubg.edu.ua/gray/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0> (accessed October 16, 2023).
4. Kotelianets Yu.S. (2020) Osoblyvosti konstruiuvannya ditei doshkilnoho viku [Features of construction of preschool children]. *Topical issues of the development of modern science*, pp 263–272. Sofia. Available at: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/03/TOPICAL-ISSUES-OF-THE-DEVELOPMENT-OF-MODERN-SCIENCE_11-13.03.20.pdf#page=263 (accessed October 16, 2023).
5. Pokotylo O.A., Volynets Yu.O. (2023) Rozvytok komunikativnoi kompetentnosti ditei starshoho doshkilnoho viku v protsesi konstruktyvnoi diialnosti: teoretynnyi aspekt [Development of communicative competence of older preschool children in the process of constructive activity: theoretical aspect]. *Pedagogy Science, Modern Trends and Society*, pp. 119–123. Available at: <https://docs.google.com/document/d/14P0TGYokbOZlzoJ6BUH7JT-qSqwyQDSBfthE-GW855Q/edit?usp=sharing> (accessed October 16, 2023).